

ЕВГЕН МАЛАНЮК

ПЕРСТЕНЬ ПОЛІКРАТА

СИ

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

МСМХХХІХ

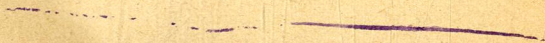
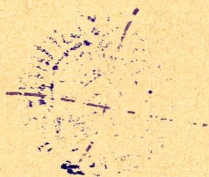
УКРАЇНСЬКА КНИГОСПІЛКА

219799

36141

**МАЛАНЮК
ПЕРСТЕНЬ
ПОЛІБРАТА**

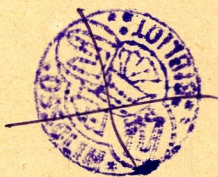
06
10

~~36/44~~

Е. МАЛАНЮК

ПЕРСТЕНЬ ПОЛІКРАТА

ліроєпіка

Мамон

~~14812~~
Львів. Бібліотека
АН. УРСР

МСМХХХІХ
УКРАЇНСЬКА КНИГОСПІЛКА
ЛЬВІВ

~~219799~~

~~219799~~

Ш5(2-уи)/5-65944

На бажання автора зберігаємо його ж особливості
правопису.

Copyright by E. Malaniuk.

Wyd.: W-wo „Ukrajinska Knyhospilka“ Lwów, Obrony Lwowa 14.
Drukarnia Tow. Nauk. im. Szewczenki, Lwów, Czarneckiego 26.

Вид. В-во „Українська Книгоспілка“, Львів, Оборони Львова 14.
Друкарня Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка, Чарнецького 26.

ДОЛЯ

Не квітне заповідний сад.
Не бачу ні сестри, ні брата.
Ти все вертаєшся назад,
Як рок, як перстень Полікрата,

Що не втопити, не згубить,
Не замінить і не забути.
Так подих вічної судьби
Вогнем перетинає будень.

Ти не камінний сфінкс пустинь,
Ти не марá й не костюмáра:
В бездоннім зорі — зимна синь,
А в пристрасних обіймах — кара.

Була ти музою, й пилі
Уста медузи кров уяви, —
Тоді однаково гулі
Хвалá й хулá пустої слави.

Була владикою, що слав
Країні згубу звістувати,
І вістника кляли насхвал
Апостоли і апостати.

І тільки іноді пливлó
З рамен суворо-мармурових
Співуче запашне тепло
На мить розквітлої любови.

ЗЕМЛЯ — МАТИ

ПРОВЕСНА

Памяті Едварда Гріга.

1.

Ти починаєшся. Ти — ось.
Ще січень, ще замерзлі віти,
Та десь спахнуло й зайнялось
Крізь хугу, крізь сніги і вітер,

І долетіло, й перейшло
В оспале тіло, в мляві жили.
Вже кров жене солодке зло,
Вже серце полум'ям прошило.

Ти починаєшся. Сніги
Багрянцем заливає захід
І повні давньої снаги
І кожен крок, і кожен захід.

Простори протягом війнуть,
 За близький зваблюючи обрій...
 О, в усмішці твоїй недобрій
 Я пізнаю тебе! Ти — тут.

1935.

2.

Твоя, що майже смертна, тиша
 Не впокорила й не лягла
 Глухою тінню. Ні, скоріше,
 Війнула помахом крил

І, весь — увага, весь — напруга,
 Я прислухався і тремтів
 На голос матері і друга,
 На дівчини далекий спів.

І ось розпалася завіса
 Туману, снігу, самоти:
 За смугою тонкою ліса,
 За сизим видноколом — ти,

Ти, що незмінна, як стихія,
 Крізь простір в привидах і снах
 Зростаєш, ближчаєш і вієш,
 Як спів Сольвейґи, як весна.

1936.

3.

Перший подув весни — і Твій віддих вже знову зі
[мною,

Перший вітер дихне — і Твоя широчінь у очах.

За чужий горизонт, за цією чужою весною

Двиготить Твоя даль, Твоя зваба, Твій біль і Твій
[жах.

Дальний гомін росте, мов гарматній заобрійний
[гуркіт...

І враз пісня, як хвиля, ударить: Ой, гук, мати, гук!

То кіннота весела, мушкети, здобуті ще в турків,

Прапори, як вітрила, над лісом піднесених рук.

А за нею колони — піхота струнка й легкостопа,
Ген полки за полками...

І ось повертається все.

Так встає Несмертельність. Чи бачиш, днедавня
[Європо,

Марш Поляглих, марш Мертвих? То співи їх вітер
[несе.

Розцвітають їх рани. Їх кров переквітла на маки.

О, святий Пантелеймон їм сцілив калічні тіла.

І на лицах їх — сонце, на грудях — невидані зна́ки

І під стопи дзвінкі їм покірна земля попливла.

1937.

НОРД-ЕКСПРЕС

Задиханий гарячий паротяг
Важкого норд-експресу. Квіти й крики.
Ти затремтів, ти руки ось простяг
Шукаєш, ждеш — незграбний, недорікий,

І вдівлюєшся: та чи, може, та?
Печеш очима зимні хвилі люду
І зір горить, і стиснуті уста
Передчуттям відчаю і облуди.

Збудись. Забудь. Згоріло все — забудь
І легко здуй сей поминальний попіл.
Дзвенить в простір твоя незнана путь
Крізь чад і дим, крізь рокози Європи.

Ні. Бог життя не ворог і не кат. —
Він пружить час, електризує мозок,
Щоб рев сирен і гуркіт естокад,
І рух і грім зрослися в маестозо.

Ти ще стоїш? Вже спорожнів перон.
 Яке глибоке неба синє плесо!
 Йди в працю дня...

Вночі ж присниться сон —

Той паротяг важкого норд-експресу.

2. X. 1929.

Б.

Тиша. Соняшно, радісно, тепло.
 Дивно: справжня осіння весна.
 В жовтій сукні сій, прбстій як пеплум,
 Ти по-древньому мудра й ясна.

Так в любові нам вічність дається,
 Час тамує нещадний свій тяг,
 Серце з космосом всуголос бється
 І безмежжам зростає життя.

Дійсність ось просвітляється мітом
 І щезає щоденність, як дим.
 Ти — Вікторія, ти — Суламита,
 Вірна пбдруго вічних годин.

5. X. 1929.

ВІЧНЕ

1.

Досі сниться метелиця маю,
Завірюха херсонських вишень.
Золоті її очі впивають
Степовий необмежений день,

Що зростає у небо, у вічність...
Плине вітер крізь села, сади,
Золоті її очі й ритмічні
Сині хвилі річної води.

2.

Як забути? Яка ж гадюка
З серця вижертви спогад могла б:
Зір — пекучий, як мука й розлука,
Мову — мед тих пахучих силлаб.

В прибережне нагріте каміння
 Бється з плюскотом зимна вода,
 Незабутньо-співуча і синя,
 Несмертельна й повік молода.

І на тлі її — тіло дівоче,
 Заціловане сонцем... Верни!
 Поверни золоті її очі,
 Сині хвилі і вітер весни.

3.

А сад вирує в хуртовині цвіту,
 Бушує біла буря пелюстків.
 Крізь чари весняного ненаситу,
 Мов полум'я блакитне, лине спів.

То вже вертаєшся з Синюхи. Плине
 Знайомий голос. Плине і пече...
 Повік, повік не згасне й не загине
 Той сніг вишень, те золото очей.

ЛИПЕНЬ

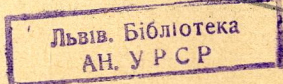
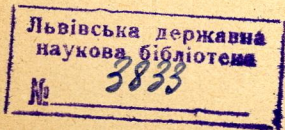
Червоним полум'ям півоній і троянд,
Крихкою пристрастю ірисів ледве-пряних
Пашіло пополудня в квітнику.
А з саду теплий легіт, мов дихання,
Доносив мед розквітлих лип, і липень —
У всій пишноті ніжності, у всій
Розкоші літа степового — млосно
Тремтів, як на високій ноті голос:
Ще мить — і обірветься, і замре...
Але трива' блакитна кантилена
Й немає меж, немає їй кінця.

І вірилось, що з тим липневим гимном
Зростатиме затиснуте дихання,
Що медом лип заліпляться каверни,
Що сильні квіти, повні вщерть коханням,
Наллють се тіло спрагою життя —
І наша мати... ще на рік... зостане...
Вона сиділа в квітнику — прозора.

Під скронею, посрібленою вчасно,
В блакитній жилці бивсь нерівний живчик
І зраджував симфонію сухіт,
Що нею двиготіло схудле тіло.

На столику лежав „Кобзар”, розкритий,
Де саме „шелестить пожовкле листя”
(І, дійсно, сторінки були пожовклі
Й притиснуті футляром від пенсне,
Вони — під легіт — злегка шелестіли).
Ще стигло молоко в високій шклянці.
Благав даремно випити. „Я — потім”.
І хоч обличчя лагідно всміхалось,
Та очі уникали мого зору:
Були вони злегенька помутнілі
Так, ніби за серпанком вже ховали
Останню мудрість, неземне знаття,
Що тут — кінець, що більше не допоможуть
Ні молоко, від туку — бурштинове,
Ні квіти сі, зомлілі від кохання,
Ні липи, що зідхають теплим медом,
Ні навіть пристрасна потуга липня —
Ся орґія надхненної природи,
Се буйне свято пахощів і барв.

І стомлена сим святом сьогобічним
Без слова, подивившись просто в очі
Й не глянувши на торжество землі, —
Вона пройшла у сутінки кімнати,
Зіпершись на мою змертвілу руку,
Що раптом очутилася від іскри:
То впала яра матірня сльоза.

В кімнаті гостро пахло креозотом.
 Задушну сутінь ще тісніш згушало
 Олійне сяйво синьої лампадки,
 Що в пільмі сій зясовувала все.

А межи шпар неомкннутих віконниць
 Палахкотів побідно буйний липень.
 Дзвенів нещадно пожадливий день,
 Цілюючи ненатлим сонцем землю,
 Безсоромно-прекрасну, п'яну землю,
 Що з пристрасти і любовців казилась,
 Танцюючи розпусно-тучним тілом
 Блюзнірський тан розкоші і гріха.

І обгорнувши зяблі ноги мами,
 Я вийшов з склепу чорної кімнати
 В вируючий, шалений сонцем день.

Подавсь у сад, де умлівали липи,
 Де яблука й морелі наливались,
 Де, граючись з байдужо-синім небом
 Теж байдуже пливла собі Синюха.
 І там, сліпий від гніву, непритомний,
 Кидав їм всім образи і прокляття.
 Нагадував, що кожен клаптик, кожен
 Рослину викохали її руки.
 Що се ж вона важкі носила відра —
 Синюшною водою поливати.
 Що се ж її отут ступали ноги,
 Ті ноги, що тепер отам — холонуть...

Сокирою б на цури порубать
 Отсі пругкі, сочисті деревá!
 Сухотами Синюху покарати б,
 Щоб висохла і задушила верби

Неплідністю гарячого піску!
Скарати б землетрусом тучну землю,
Щоб лява смертоносна пропалила
На попіл квіти, листя і плоди!
Засипать снігом степову розпусту
Отсього липня, знищити морозом
І вітром в дикий простір розметать!

...Не памятаю, як упав безсило,
І сон зморив надірвану істоту...
Прокинувся я від свіжости трави.

А коли ніч осліпленим Самсоном
Колони дня липневого зламала
Й світ провалився у зоряну безодню, —
Одкрили вікна —

й вічність близька й рідна
Останній віддих мами прийняла.

Я бачив се, вдивлявся — і не повірив,
Що віддих був останній, що — скінчилось,
Що нестерельна в мить оту померла,
І що все те, що бачу, — називають
Безсилим і порожнім словом смерть.

МОРАВСЬКІ ЕЛЕГІЇ

1.

За ласку матері, за перший гук весни,
За поцілунок уст недіткнутих, за сни,

Що здійснились давно, за всі щедроти вроди,
За стогін пристрасти на ложу насолоди,

За щастя, що страшне було в своїй красі,
За всі веселощі, за усміхи усі —

Приходить раптом враз, як пімста, ось розплата..
О, рівноваго днів, безлюба і проклята,

Де все чергуються возмездіє і дар,
І сяйво радости, і неминучість кар.

2.

Сонце ллє вогнений мед —
Злотом спалено уста,
Легіт непомітно дме —
Хвилями ідуть житá,

Як ходили там колись,
На п'янкій широчині...

Сонце, сонце, вдаль і ввись
Синю браму відчини!

Заирнуть крізь саявний дим
За кордони далечин
І вдихнути. А потім —
Хоч навіки розлучи.

3.

І сонце пристрасне, і барв розлив міцний,
І краєвид, що довго буде снитися:
Нагорні простори і в хвилях далини
Потоки та ліси, та замків горді шпиці...

Тут рвався нурт подій. Нещадний плут війни
Розорював поля. Гули чавун і криця.
Гусити. Валєнштайн. І той з-під Австерлиця,
Що сонце осени вітав, як пал весни.

Ти майже рідною зробилася, Мораво,
 (Тут навіть Київ є зворушливо-малий!)
 Сим домом, цвинтарем, неписаним сим правом
 Ось в тебе гостювать, немов і справді свій.

Та спрага тут гіркіш, а сум немає дна.
 О, так, — ти тільки тінь Тієї, що — одна.

4.

Нитками золота прошита
 Блакить. Ідеш і напівсниш.
 Враз несказаний запах жита
 Ударить, наче в серце ніж.

І все щезає. І навколо —
 Зелено-золота пільма:
 До колоса шепоче колос,
 До волошок моргає мак...

Все тіло, вся істота спрагло
 Впиває владну міць буття.
 Спадає з пліч щоденне тягло —
 Ярмо чужинного життя.

Нема' ні мандрів, ні розлуки,
 Забула пам'ять чужину
 І теплу землю пестять руки,
 Як тіло рідного лану.

5.

Так тихо тут. Ліс, пагорби, поля
Та рівний плюскіт скудного потока.
Внизу — хвиляста, лагідна земля,
Вгорі — блакить блаженна і широка.

Не віриться, що тут гули віки
Пожеж і воєн, боротьби і слави,
Що хмурий Жіжка помахом руки
Тут сіяв смерть на замки і держави.

Загоїлось. Зрослося і проросло
Крізь ринь руїн, крізь згарища і попіл,
І встала радість над розтопом злób,
І материнка розцвіла на гробі.

Так тихо тут. Колосяться хліба.
Співає дзвін вечірній...

Та за ко́лом
Сієї тиші вже підводить чо́ло
Нещадна і незба́гнена Судьба.

ПАННОНСЬКІ ЕТЮДИ

Victoriae
Augustorum
exercitus cui Languricione sedit milites
Legionis II DCCCLV
Constans legatus legionis II
adiuricis curavit faciendum.

*Напис, викарбуваний легіонами Ок-
тавіана Августа на стрімкій скелі Трен-
чинського Замку.*

1.

Ваг, мов Дністер, нуртує жваво...
А вколо — стиглі пшениці
І кукурудза кучерява,
І баштани.

Немов отсі

Лани живцем перелетіли
З Херсонщини, з примар, з їмли
І на паннонський простір сіли,
І забуяли, й попливли.

Ба й трави, як дитинство, рідні,
 На кожній — Батьківщини знак.
 І тут косáрики привітні,
 Петрів батіг і дикий мак.

Та се — не степові простóри,
 Леґає на долину тінь:
 То тільки розступились гори,
 Щоб пропустити широчінь.

2.

Не встерігли похилі гори,
 Він все шукав — прорватись де б, —
 Так на паннонському просторі
 Понтійський опинився степ.

Карпатами земля піднєслась,
 Бескидами — перетяла,
 Але й понад її чересла
 Та чорна повінь пропливла.

Давно замкнули браму Татри,
 Заклякла їх камінна лють
 І лиш вночі вівчарські ватри
 Широкі межі стережуть —

Ложиська, де потоком чорним
 Пливе він під сузірний спів,
 Запліднюючи туком орним
 Оселі вбогих чабанів.

3.

І люди ті ж таки: чутливі,
Співучі, гарні й запальні...
Не їм у історичній зливі
Плуг перековувать в огні.

Гаптованим і танцюристим
Та засмакованим в житті —
Їм не зазнать нічної ристи
В негодах смертної путі.

Ні, поки сурми вигравали
У дзенькіт січі гомонів,
Десь по льохах вони ховали
Й гасили жахом правий гнів.

І поки понад ними хвилю
Історія не пронесе,
Вони рільничому безсиллю
Лишали затишок осель,

І боязко вертались згодом,
Щоб далі ляти піт і спів
Під берлом иншого народу,
Нашадки бранок і рабів.

Змінялися тугі сатрапи,
Котився Ваг під спів століть,
І лиш на скелі римський напис
Стояв навіки, як стоїть:

„Звитязством зморені колони
Тут спочивали в сяйві слав.
Constans legatus legionis
Сей напис вибити казав”.

ТРИ СОНЕТИ

Олександрові Наріжному.

I.

Ми не зійшли ще з кону епопеї,
Ще крилимó в майбутнє гострий зір
Ось загуде наш димний день, як вир,
І ми ще раз спалахнемо для Неї.

А тут, де злидні, каліч і плебеї,
Нещадна ніч лежить на крижах гір.
Лиш в зимнім небі сяє, як докір,
Д'ямáнтове дубльве Кассіяпеї.

Історія — прокляттям чорних чар —
Спочила тут, як мумія (чи мошці?)
Корчма та жид, ясир та яничар,
Та звироднілі родичі татар...

Лиш в мертвій тиші цвінтарної прощі
Гірський потік камінну путь полоще.

II.

Біжу повз дні. Мов бич, карає спрага —
 Урвать, роздерти історичний тяг,
 І мерехтить в дорожнім димі Прага
 Станицею циганського життя.

А в землю ту, де лялась кров, мов брага,
 Застромлено в тій крові змитий стяг
 І марно п'яний нарід ген простяг
 Блатальні руки, кличучи варяга.

І брук чужий, і незнайомий камінь,
 І, виплекані іншими віками,
 Чужі серця — даремно прихилить.

Ось мудрощі: роздмухуй власний племінь,
 Та пам'ятай — історія на зломі,
 І за століття важить кожна мить.

III.

Стомились бути полем бою, полем,
 Що байдуже приймає щедру кров.
 Коритися сей нарід був здоров,
 Молив віки, як ми тепер ось молим.

А він все пухне, той всесвітній Гóлем —
 Мертвеччино матерії, марó!
 Та вдарить день і загуде Дніпрó
 Й хрестом своїм ми ідола розколем.

Сховавши зір і світла біжучи,
Щезатиме слизьке, гниле, подвійне
У димну тьму, що хаосом кричить.

Майбутнє ж знов різьбитимуть мечі
При смолоскипах, що запалять війни
В сей чорний час. Отсе тепер. Вночі.

В потязі Ужгород — Прага.

9. I. 1929 р.

СОНЕТИ ПРО ОРЛИКА

I.

В вікні сльотá і листопад.
Вертаються з костелу люди.
Сей дім отчизною не буде,
Будинки не замінять хат.

Те саме. Двісті літ назад
Оттак же чужиною нудив
Змарнілий Орлик крізь облуди
Своїх надій, трудів і страт.

І, може, тут сидів так само,
Чекаючи вістей із Ясс,
І крізь вікно він бачив браму
І вулицю в цей самий час.

Дружина в Кракові з доньками,
Син у Парижу... Дні — віками.

II.

Я не хочу бути похованим між вар-
варами.

З останнього листа П. Орлика.

Від силістрійського баші
Листи лукаві, зовсім східні.
Згадав: посол турецький в Відні
Щось натякав — Москва, бакшіш...

Що ж? Згинув Войнаровський — бідний! —
А тут гляди, що часом ніж
Устромлять нишком і тобі ж
Московське злото й людські злидні.

Ласкаві всі, але про око.
Маленькі люди, а отся
Доба, здається, за висока
На вбогі й німічні серця

Dux extra Patriam — що може
Гостріш і гірш скарати, Боже?

III.

Нарешті має пашпорти, —
Як завше, випадок в пригоді.
Осіннє сонце на заході,
Візок блаґенький торохтить.

О, плоских піль піски й хрести —
Прабатьківщина? Годі, годі..
Вся серця кров — отам, на сході,
Де ненароджена — Ти.

Отвором — даль. Степи та вітер.
Гармат полтавських сизий дим.
Під небом, від пожеж рудим,
Лиш жито, копитами збите,
Дніпро та п'яний очерет...

Здушити біль. Вперед. Вперед.

Листопад. 1930.

ПОДОРІЖ

І. В потязі.

Десь визначено долю нашу
І зважено труди і сон.
Ся подоріж в машині часу
Підтверджує міцний закон.

Все повертається наново,
Щоб знов замкнулося кільце.
І от — лани, село, діброва
І віддаль віють у лице,

Так, як колись. Хитає потяг,
Пянить знайомий давній хміль.
Лиш простору гремучий протяг
Нагадує про вічний біль.

2. Ноктюри I.

Недовго вечоріло небо і густіли
Недовго тіні. Наближався ліс.
Лиш вплив місяць, і незнані сили
Все обняли й просвітлили наскрізь.

І відступили деревá і гори,
І проступила віддаль чарівна,
І все втопилось в дивно-сййвнім морі,
Де ніч запанувала. Се вона

Ворожкою зачарувала суще,
Закляла день і міру, і число,
І от крізь дійсність вдерлось невсипуще,
Солодке й необорне зло.

3. Дума.

Скільки бачили ганьби і чули образ ви,
Як казились навколо вас зрада і гріх,
Та камінням звучать кремезні ваші назви —
Чи Кремянець, чи Дубно, чи древній Остріг.

Та камінням звучать і тревають, як камінь,
Мури ваших руїн серед лісу і гір
І вдивляються башти у далеч віками
Понад колоточ діб, понад суетний вир.

І глухі цвинтарі, й легендарні каплиці
Тихо скупчують силу, що в вічність росте.
І сю тяглість епох, що міцніша від криці.
Не зазнали ніколи ні Сівер, ні Степ.

Тільки Київ один, що встоявся під вітрами
 На кістках і на крові великих могил,
 Бо ударив буран і — наостіж всі брами,
 І вдералася Азія тьмищами сил.

Все топтала й змітала на пустку, на Гобі,
 Безборонно лежала нага́ рівни́на,
 Аж нарешті кінчався нещадний колобіг
 І тоді опритомнювалася вона.

Тут вітри не страшні. Тут земля гудзувата
 Напинається мязами впертих горбів,
 Тут здалека свій пазур простерли Карпати
 І по вижлобах крейдою щириться гнів.

І даремно сполоскують води зрадливі —
 Не розчиняють старезних карпатських кісток.
 Лиш підземно гудуть чортоторії по зливі
 Й надимається грізно незнаний потік.

.

Сонце пестить палке. Гір простерлось рамено.
 Іква тихо співає під соняшний сміх.
 І стоять вартові, що кремезні імена
 Їхні — Дубно, Кремянець, Остріг.

4. Ноктюри II.

Небо велике і близьке. Тьмою поняті поля.
 Як же давно се так було: небо й земля.

Зорі й сузір'я знайомі — білий холодний жар,
 Шлях ген Чумацький куриться, Віз і Волосажар.

Так і піти аж до Криму, до моря і синіх хвиль,
Через степи і яруги, через могили й ковиль.

Так і піти по зорях — прадідам, дідові велід —
В табір ночей неозорих, що проковтнули світ.

21—22. VIII. 1935.

5. Ноктюри III.

На далекій межі серед Диких Піль,
Там, де Чорний Шлях перетнула Синюха,
Вартував мій суворий прапрадід степи
Та дудоні ординської луни слухав.

Від сусідніх зімóвників димом тягло.
У Торговиці зляканий дзвін бамкав.
Може, братові рвали останній суглоб,
А сестрі сутеніла остання тямка...

І, турецький мушкет набиваючи, в ніч
Довго-довго вдивлявся. І хлопця кликав,
І наказував довго. І плакав сич.
І пливла темна ніч, як велика музика.

1927.

ГОМІН ГІР

1.

Прудка ріка. Тисячолітня рінь.
На гострих скелях — письмена камінні.
Росте під древнім сонцем мудра тінь
Верхів, завмерлих в зелені нетлінній.

Співає нурт — тисячолітній спів!
Помислити — ніщо тут не змінилось!
Проходили народи. Гнів гремів.
Гучала кров. І важко серце билось.

Але миналось. І спускались знов
Над мирний вечір лагідні отари,
І квітла, наче папороть, любов,
І верховинський місяць сіяв чари.

Тож, поки час, пий тишу і чебрець —
Протиотруту всім твоїм отрутам.
Се тільки перехід, а не кінець,
Се — молодість прощається над Прúтом.

2.

Катрі Гриневичевій.

Тут спізнені черешні. Дика рожа
Ще квітне, хоч на до́лах — вже жнива.
О, земле рідна, знову ти нова
І я отут, як гість із Запорожжа.

Смереки, ялівець, густа трава.
Та Прут шумить. Його не затрівожать
Ні хащі, ні камінні бездорожжа,
Ні людські тіні, ні земні слова.

Від полонини віє прохолода.
Чим вище, тим трудніш безкрилий крок
Людини. Та зате ж яка свобода
В сих хвилях гір, в срібних нитках річок!

Ще трохи й — майже степовий, неспинний —
Ось в груди вдарить вітер з України.

3.

Та й буйно грає вітер на Говерлі!
Зіп'явсь хребет в зелених гривах рун.
Тут, певно, вив потоп, ревів бурун
І так заляк в хвилястості завмерлій.

Хай знову тиша — перебором струн,
Але чи ж довго ще тревать перерви, —
Гремів же тут хорал гарматніх лун,
На зелені багріла ж яра червінь.

Озвуться десь заглибини й шпилі,
Плаї й борі, вертепи і печери,
Всі нетрі й надри древньої землі.

Ген вдалині, в надобрійній їмлі
Кантяста скеля щирить обрис гострий:
То Довбуш снить, чекаючи на постріл.

20—30. VIII. 1937.

КАРПАТСЬКИЙ ТРИПТИХ

I.

Сплять гори у смерекових борáх,
Сплять полонини і карпатські чари,
Та на долини сходить тьмяний жах —
Збіраються на чорну раду хмари.

Скрадаються — то гуни чи татари?
Впав Святослав від братнього ножа
І тиша залягає на кряжáх
Перед грозою вогняної кари.

Враз вдарило і загуло. І вмить
Довкола все рокоче і шумить,
І небо роздирають блискавиці.

Гудуть вітри. Гремить верховина.
Немов вогонь, що тьму перетина',
Із кремня викресає гостра криця.

II.

А попід горою,
Попід зеленою...

Так завше: на узбоччах жнуть женці,
А попри них, суворі й недвозначні,
Тримаючи списі і рушниці,
Проходять необачні Сагайдачні.

Там — спокію бандурного жреці,
Сліпі на синь, на чорнозём обачні,
У холодку перекусивши смачно,
Вилежують з сопілкою в руці.

А тут — ідуть широкою ходію
Під марш пісень, що в кожній — буря! штурм!
Минуле потонуло в хвилях сурм,
Майбутнє грає ярим сонцем бою.

Що ж перед ним — родина, ґрунт, жінки,
Проміняні на похід і люльки.

III.

На чорноті розгойданих борів
Примарами блукають білі мряки.
Вже по грозі. Розходиться. І заки
Засяє день, луна' пташиний спів.

Не кличеть верху древа дивий Див.
В шоломах гір, як вої-невміраки,
Карпати скамяніли в віщі знаки,
Наїживши смереки хижих грив.

І в небі глибиніє древня яр,
Підносячись над верхами і лóгом,
Над па́долом, що заляга' облогом
Від прáвіку.

За мряками примар
Встає відвічний життєдайний дар —
Звитяжне сонце яросним Дажбогом.

18—19. VII. 1932.

Гребенів.

СВІЧАДО МОРЯ

Nautae in tempestatibus terram timent.

Сенека.

Homme libre, toujours tu chériras la mer!

La mer est ton miroir....

Бодлер.

ДВА СОНЕТИ

I.

Роковане повторення історій —
Сей смертний сон, сей ренесанс лихий.
Знов суходіл задушує в покорі
І згубний вітер зрізує верхи.

А десь дзвенять блакиттю береги,
Зростаючи в живучому просторі
Припливом хвиль, барвистістю факторій,
І груди моря грають від снаги.

О, сей короткий, сей кровавий рай,
А потім знов голодний крик: карай!
Карай і край!

Суворий Формотворче,
Кажи горбами встати сій землі, —
Вода й вогонь хай дику плоть покорчить,
Щоб степ узрів блакить і кораблі.

II.

Далеко кіммерійські береги,
Евксину сафірово-древні води.
Над суходолом — сизий дим юги
Та — часом — вихор чорної свободи

Він продзичить, нещадний і лихий,
І знову — безрух смаглої природи.
Лиш обрієм мандровані народи
Пройдуть — і знов загублено шляхи

Коли ж скінчиться вічний суходіл
Для бездорожжам виснажених тіл?
Коли ж земля, безвладна і заклята,
Обірветься урвищем гострих скель

І привітає хвилі й корабель
Фаланга спраглим окликом *thalatta*.

22. II. 1935.

Д. Донцову.

Крик Ксенофонових фаланг
На подих простору і солі —
І ось реве бурунний лан
Рабом вітрила і бусолі.

І розгортається безкрай,
І ширшає сафірне коло.
Грай, вітре, перемогу! Грай,
Як пристрасть простір поборола,

Як обрії перемогла,
І сказ стихій — в руках побіди.
Ген майорить бузкова мла:
За нею сплять скарби Тавріди.

БАЛТИЙСЬКА СЮІТА

1.

Все одійшло: і зойк заліза,
І гуркіт міст, і стукіт днів.
Ось широчінь блакитно-сиза,
Морського вітру рівний спів.

Тут обрій відчиняє вічність
І спрагло не спянілий зір
Удари хвиль і барв ритмічність,
І все, чим дихає простір.

Все зникло: люди і облуди,
І попіл свят, і буднів біль.
О, моря материнські груди
Під пружним малахітом хвиль!

2.

Контори, крани, крам пахучий —
 І дим широкий розіслав
 Під елеватором ревучий,
 Зерном вагітний, пароплав.

Він попливе вантажним ходом,
 Прокреслюючи пінний слід,
 І, що б не було — вир, негода, —
 Все розтинатиме бушпріт

Меридіяни і широти...
 Аж ген замайорить Марсель
 І зсиплють степові щедроти
 Серед чужих людських осель.

3.

Естокади, підойми і — раптом
 Синьожовтий прапор спалахнув!
 І думки мої збилися з такту,
 І безкрай чорноморський війнув.

Підпливли. Мов варязькая старість,
 Був сей шведський щогловець міцний.
 А ім'я золоте — Stella maris —
 Задзвеніло, як здійснені сні.

4.

Нордвест залоскотав аорту
 І сбрій вперш прорізає зір
 Ганзейський дух старого порту
 Крізь щогли розгорнув простір.

Ганзейський дух: смола, канати,
 Міцний тютюн, заморський крам...
 І Балтик, гаванню унятий,
 Всі брами розкрива' вітрам.

5.

Вічні хвилі — безмежне плюскоче об межі,
 Вічно хвилі — се дихає вічність у час:
 Все той самий гексаметр, що ще за Гомера
 Під блакиттю Еллади розмірно гремів.

Так під плюскоти хвиль рокотали століття
 І зривалися бурі, і тиша росла,
 І верталися знов до землі золоті
 Сафірово-безмежним шляхом кораблі.

6.

Вітре, вітре-вітрило, мій князю преславний,
 Тут дідизна стрибогова зноу росте.
 І у співі морців, і в плачі Ярославни
 Однаково звучать вони: море і степ.

Двоєдина держава стихій протилежних:
Там — смарагдами трав, тут — сафірами хвиль
Володієш співзвучно в просторах безмежних
І покірливо гнуться — вода і ковиль.

7.

А бува' — налягає на два дні, на три дні — штиль.
Море спить і у сні лиш недужо та важко дише,
Низьке небо мовчить над безмежжам поснулих хвиль,
Неймовірна ся сизо-молошна балтійська тиша!

Навіть чайки не чуть в зачарованості мовчання.
Двощогловець на обрії ледве примарою мріє.
Хворе море хрипить.

Чи ж те все, що було, — тільки мрія?
Вічність знов свої брами для смертних очей зачина'.

8.

Та прійдуть шторму дні похмурі, —
Варязьким зимном дише даль.
Ввижається: таким був Рюрик,
Як ся важка балтійська сталь.

Різкіш прокреслюється обрій
Чіткіша — металевість хвиль,
Що йдуть, як шереги хоробрі
Й несуть пекучу, зимну сіль.

9.

Ось вони набрякли бурями й потемніли гнівом,
І під хмарами похмурими піна стала сива.

Шерег хвиль іде за шéрегом з пінними шликами
Люто битись з сірим берегом, штурмувати камінь.

Брязь! Ще мить вода натіскує—хвиля не ослабла,
Зеленкавим гартом лискає, мов широка шабля.

З хижим свистом шабля гримає, підрізає й валить,
Сірий берег не витримує вічної навали.

21—28. VII. 1931.

ГАНЗЕЙСЬКА РАПСОДІЯ

На старовинних бруках міста,
На цеглянім ганзейським тлі
Ввижається постава іста
Ставнóго предка. Вічний слід,
Що я шукаю в вічних прощах
Між уличок, на стертих площах,
По школах і шинках землі.

Камінний беріг. Щогли й ванти
Риплять між складів і контор.
Співає дзвін, дзвенять куранти,
Стрільчасто молиться собор
І одбивають крок драбанти.
... Два в контушах — отам, де Krantor, —
Проводять завзятуший торг.

Підкрутить вус — летять вильоти,
 Запалить люльку — й знов веде
 Купецькі гандльові зальоти.
 А вітер з Балтику гуде
 І товариство певним кроком
 До кнайпи, ніби ненароком,
 Запити могорич іде.

Ось млин тремтить у воднім гулі.
 Важку пшеницю тучних піль
 На шерет меле Alte Mühle.
 Літає біла заметіль,
 Вода в лапатих колах грає
 І поглядають з Bäckersei'їв
 Уважно на млиновий шпиль.

Козацьку оковиту жиду
 Дають за прянощі й вино,
 Та повз Stockturm громохко їдуть
 Окуті мажі з тютюном —
 І жид керує ніс і уші
 Туди, де запашні папуші
 Під запоробленим рядном:

Все бачила майстрацька вежа,
 Сей мур, сі дзигарі, сей дім...
 Бють хвилі в бруки надбережжа,
 Над гаванню — блакить і дим,
 Варязький вітер, подих моря,
 Що предків вабили в простори,
 В західній край, в ганзейський Крим.

СВІЧАДО МОРЯ

1.

Сховалась за хвилястий виднокруг
Земна сучасність з гуркотом і чадом
І от, стихіє, подих твій і рух, —
Нещадного буття сліпе свічадо!

Розтопленим метáлом двиготить
Студене море і важкі бурúни
Бють у борті, невтомні ні на мить,
І линви напинаються, як струни,

І вітер виє в щоглах, що риплять,
Схиляючись, як у степу тополі...
Й згадалася непімщена земля
У сій державі жадання і волі.

Завісою кривавої їмли
Відтята, снить у проклятім просторі
Вона, що на човнах перепливи
Її колись сини отсього моря.

2.

Міцніє шторм. За валом вал
Розлючену підносить голову,
Щоб знов і знов ударив шквал
Злим віхлюпом важкого олова.

І дрібно затрясе судно,
Мов душу з тіла хоче витрясти —
Твоїх глибин дибуче дно,
О, символе й свічадо пристрасти.

Зламати волю і стерно́,
Замкнути хвилі над зухва́льцями, —
Хай чують, як всисає дно,
Й тугими дряпаються пальцями.

Але, мов скеля, капітан
Один панує над залогою
Й веде судно крізь ураган
Раз визначеною дорогою.

Аж зявиться спасенна синь,
Ущухне шал і море змориться,
І неозора далечінь
Свічадом тиші розпрозориться.

3.

Пливши в Стокгольм, я скомпонував Гамалію, невеличку поему...

Т. Шевченко (з листа 18. XI 1842).

Осінній Балтик злобно бється в борт
І пароплав — мов запорозька чайка —
Стрибає в хвилях. Даль закрила порт,
Багриє захід, як зловісна байка:

Козак кона' скрівавлений... Китайка
Вінчає чоло... Хмарний похід орд...
Та ось міцніє шторм. В один акорд
Злилися чорний шквал і біла чайка.

Вона кигиче, як тоді, як там.
І от, під згубний гул грізнього моря,
Варязький відгук скованим братам —
Встають чубаті хвилі Чорноморя,
Ревуть у тьмі...

Та иншим серце мліє:
Музика бурі родить Гамалію.

4.

Від зимної суворости сієї
Далеко південь теплий і пьянкий,
Ті грона винограду, ті вінки
І соняшний гексаметр Одиссеї,
Що дише ним блакитний Гелеспонт.

Та тільки тут горить нордійська спрага
Узріть дорійську ліпоту колон
Та радісний розмай архіпелагу!

Так, тільки тут, де тліє скудний день,
 Де в бідних соснах, зроджених гранітом,
 Північний вітер пусткою гуде, —
 Пече жага за простором і світом.

І легкий човен — дерев'яний птах —
 Крилами весел рвався в світ далекий,
 І землю прорізає навіки шлях —
 Пути із Варяг у Греки.

5.

(Riddarholm — гробниця Карла XII).

Тож тут мета сієї прощі,
 Мета шляхів неперехресних,
 Де спить історія, як моші,
 І все здається: ось воскресне.

Ростуть у висі стрільчасті стіни
 І тануть в прапорах хрещатих,
 Що над ковчегом домовини
 Виконують посмертні чати.

Та в прапорах тих, споловілих
 В полтавську спеку, тайно скритий
 Під порохом століть безсилим,
 Зідхає український вітер.

Труну ж, що чорна і таємна,
 Як доля мовчазна і тьмяна,
 Ось стережуть ненадаремно
 Сі мушкетерські барабани.

Бо в час грізний тріумфу й згуби,
Час встання з мертвих — над тобою
Не ангельські заграють труби,
Лиш — барабанный гуркіт бою.

З гробниці, вищої над трони,
Ти встанеш і варязьким кроком —
У шоломі, а не в короні —
Перейдеш Вироком і Роком.

Вересень 1937.

СИМВОЛ

Чим далі, тим похмуріш мряки,
Тим небезпечніша дорога...
О, ніби Ніке з Самотраки,
Твоя смертельна перемога:

З одірваною головою,
Безумна і посмертно-біла,
Вона несе над полем бою
Своє сліпе й крилате тіло.

Але в руках, у тьму простертих,
В несамоовитій силі руху —
Така страшна погорда смерти,
Таке сліпуче сяйво духа,

Що кам'яніє скудний розум,
Заблуканий в словесних пушах,
І шкіра терпне і морозом
Проймає теплі жили суших...

І ось встає із піни Понту
Над хвиль розгойданим свічадом
Співуча мрія горизонту —
Сліпуча Степова Еллада.

МАЯКИ

Ш. Бодлер

Charles Baudelaire — Les phares. (1857)

Рубёнсе, сад кохань, затони забуття,
Безлюбих мязів плоть і пристрасть, і безсилля.
Та безнастанно в них тече живе життя,
Як в небі — сінь, як море — в вічних хвилях;

Да-Вінчі — дзеркало затьмарених глибин,
Де усміх ангелів спокусно-таємничий
Під тінню глетчерів, на тлі густих ялин,
Що з-поза їх стіни країна дивна кличе;

Рембрандт — сумний шпиталь з розп'яттям на стіні.
Де сліз і молитов не тихне хмурий гомін,
Там спалюється бруд в страждальному вогні
І крізь вікно ляга' скісний зимовий промінь;

Ти, Анджело, — кордон, де тайна темноти
Стирає вдивовиж усі різниці й межі,
Де з Геркулéсами сплітаються Христи
Й примари-велитні — могильні рвуть одежі;

Прачорний дух раба, що бурю береже,
Розярення борця і безсоромність фавна —
Владика злочину, розлючений Пюжé
Все злютував зухвало і безправно;

Ватто — версальський балъ, де вогники-серця,
 Метелики вюнкi, кружляють в саявних хвилях,
 Де вічний маскарад і танці без кінця,
 І в глибині свічад вирує божевілля;

Клублище шабашу, зародки в казанах,
 Там перед люстрами паскудства відьми коять,
 Там голі діточки чортів чарують — Гойя,
 Все, що ввижалося в твоїх кошмарних снах;

Делякруа — скупий суворий краєвид,
 Криваве лоно вод, важке скорботне небо
 І дивних сурм луна, немов зідхає Вебер,
 І темні духи зла серед зелених віт...

І сей гучний хорал, що душу нам пече,
 Блюзнірства, молитви, прокльони, сказ, покута.
 Мов гомінка луна із тисячі печер, —
 Для смертних серць людських божественна отрута

Се — крик, повторений сотнями вартових,
 Крізь сотні рупорів — се накази могутні,
 Се — племінь маяків на сотнях гір стрімких,
 Відчайний клич ловців у пралісах безпутніх.

І що се справді так — о, Боже, хай сей крик,
 Як доказ правоти, горить і не згорає,
 Хай зойк племінний сей колує з віку в вік
 І гасне на межі Твого безкраю.

КРІЗЬ ВІКИ

Й. С. Махар

Jozef Svatopluk Machar — Dějiny m i. (80-ti pp.)

Я консулом би був в старому Римі,
Щоб, сину присудивши смертну кару,
Спостерігать сталевими очима,
Як голову йому зігнуть ударом.

За Іннокентіїв, як апостата,
Мене б до Інквізиції схопили,
Але як гордо б я поніс на страту
Несхильне чόло й непокірну силу.

За Революції — нуждар обдертий,
Але у серці — Франція, мов кратер,
Проти тиранів ніс би прапор смерти,
А потім вмер би з криком „Імператор!”

Народжений тепер — лиш маю змогу
Вікам бути судією, темним — братом.
Бойцем проти жреців і їх лжебога,
Паплюжникам землі ж моєї — катом.

ЛЮБОВ

За Н. Гумільовом.

Вона вже не раз випливала
Із бруду міського каналу,
Де гостро і тонко тремтів
Відбиток лихтарів.

І в тихім гаю безсило
В петлі на вербі висіла,
В петлі — вона, Дездемона,
Пробачена й смертно-сонна.

І десь, в спорожнілім домі,
На кровю залитій соломі,
Цікаві знаходили люди
Її прострелені груди.

Та невжеж через сі ось помилки,
Через руки, на котрих кров
Бідних серцем, слабких і тільки, —
Ми зрадим її, любов?

ВІДЧАЛ

ВІДЧАЛ

Не вірилось, що сей звичайний день,
Сіренька мла, безвітря, мертвий спокій —
Є день відпливу.

Води оловяні
Лежали нерухомо, ніби й море
Було — та сама мла, лише густіша,
І обрій не ділив, але зливав
Далечину в один туман безмежний.

Було щось передсвітнє, щось довічне
В сім краєвиді. Беріг був, як привид,
Вода була їмлою, як і небо,
Земля і твердь — однаково безбарвні
І безфоремні як у Перший День.
Здавалось, що се розчин річовин,
Руки Творця чекаючи в покорі,
Лежить, як ще не збуджений хаос.

І так він спав глибоко і була
Так всепотужна ся балтійська тиша,
Що ні команди, ні хрипка сирена,
Ні гул глухий машини, ні скрипіння
Заліза й дерева — не обудили їх.
Бо й скиби хвиль, що краяло судно,
Розорюючи поле оловяне,
Лягали знову на свої місця,
Зливаючись з недобрим мурмотінням
Під ваготою мли і тишини.

Ми відпливали в невідь, в лоно світу,
В пільму зачаття, в хаос прабуття.

1. III. 1934.

СТАРА ВИНАРНЯ

Старий токай пемо поволі.

В склепіннях спить старезна мла,
По стінах — штіхи.

Примха долі

І нас в сей закут завела,
На ті ж кількасотлітні лави,
Де гордий предок наш сидів.
...І падали хвилини слави
Під маятником дзигарів —
Того стоячого, дзвінкого,
Й сього, хрипкого...

За вікном

Шуміла ніч, сльотá, тривога.
Вже місто спало хорим сном
І заграви на сході грали.
Пили Богданові посли,
Суперечались, міркували
І стіни слухали їх слів.

Купці козацькі, у жупані
 З шаблюкою при пасі, тут
 Лічили зиски, кпили з пані —
 Корчмарки й запивали труд.
 Від Гданська до Дніпра чимало
 Було негод їм та пригод...
 Ввижавсь щасливий поворот
 І люлька затишно шкварчала.

І, коли дикий буревій
 Батурин зруйнував, — ізгої
 Бували й тут, хоч мед старий
 Роздерте серце їм не гоїв.

В обличчах, мідних од вітрів,
 Ще грали відблиски Полтави.
 Гарматніх ядер гострий спів,
 Згага непімщеної слави...
 Спізнілий гнів, безсилий гнів
 Палив чолó і корчив пальці —
 Батальний племінь ще горів
 В очах мазепиних скитальців.
 Пилі, сварилися, кляли,
 Минуле мордували радо,
 Хапались рвучко за шаблі
 Й п'яніли чорним словом „зрада”
 Либонь міцніше від вина.

...І Орлик, днем важким зігнутий,
 Сюди заходив відітхнути
 І скоротити ніч без сна...

Чарки — порожні. В тютюновім
Сивавім димі повстають
Віки, запалі в сиву муть,
Що відродились в нашій крові,
Вернулись знов, воскресли знов,
Втіїлись в пізнім поколінні
Й тревають нами.

Крізь вікно
Сузір'я миготять незмінні.
На сході — мертва тьма пустель,
Від міста — гомін дальніх мұзик...

...І — знак ганзейського союзу —
Висить над входом корабель.

6. I. 1931.

З „ПОЛТАВИ”

1.

І підтятий і зламаний, як поконаний демон,
Він ще все намагається — вже пригаслий Карло.
...Ні, занадто фатально розгортається тема.
Щастя важко кружляє степовим орлом...

Десь за гуркотом бою, за обрієм простору —
Голуба Скандинавія, вікінгів край.
Там весна — легким леготом, вітер — синій і гострий
І в коханій — під пристрастю — ясно сяє сестра.

Тут — безсилою жінкою, непритомно-прекрасна,
Розгорнулась обополи голим тілом земля.
...Раптом куля вкусила і кістка хряснула:
На синім — червона пляма.

2.

Він загнуздав і стримав при безодні
Баских стихій скаженого коня.

О, як же люто чуєм ще й сьогодні
Вогонь і дим того страстного дня!

Той час, той гук, коли в гарматнім горлі
Ревла і клекотіла яра мідь,
Коли сверлив орлиним зором Орлик
Батальний вир, похоплюючи мить,

Ту мить страшну, що нещадимо й мертво
На два віки камінням налягла.

...Поки пливла й гула гарматня мла
О, як безсило ще пручалась жертва...

Він загнуздав і зняв на хижий чвал,
А ти — летів, розіпятий і скутий
В сліпий простір, що — гвалтами навал —
Став цвинтарем покори і покути.

ДО ПОРТРЕТУ МАЗЕПИ

Се відчути, вчитатись в се треба,
Розчинитись єством в сім сенсі:
Illustrissimus Dominus Mazepa
Dux Cohortis Zaporoviensis.

Срібна чуприна, чоло пророче,
Ні, не порожній зір Ніуби —
Зимні телєскопічні очі
Бачать майбутнього буряні доби

В пандир закуто груди і плечі,
Тінню за ними — спалені крила.
Серце юне і тіло старече
Пурпур і бронза окрили.

Риму козацького сивий Марсе! —
Чули століттями, віщий гетьмане,
Гул погребовий полтавського маршу
Крізь Петербургу затруті тумани.

Квітень не всує спалáхнув у січні,
О, імператоре пізніх літ! —
Вічна пам'ять плечам владичним,
Що обіймали блакитний міт.

НА ЕЛЬБИ

(Осінь 1814)

Він пригадував знову, і знову вертався
До московських багон і до скитських степів,
Там де móрок сліпий перед ним розступався
І лунав однотонний незбагнений спів.

Сум, ліси, болотá, подув тундри і криги,
Дерев'яні дєрєвні і дика пургá.
Люті вилиці лиць. Цар. Вериги. Розстриги.
Тільки Кремль той — не знать — Бенарес чи Ургá.

Простір. Простір жорстокий — зрадлива покора —
Чорним лоном монголки поглинював рух.
І вгрузали когорти... І в усміх charmeur'a
Маскувавсь Александрів подвоєний дух.

Євразійська подвійність, примарність, непевність, —
Тільки злість косоока та куля у млі,
Лиш захитаний Кремль та порожні дєрєвні
Сутеніли на спогад страшної землі.

Він пригадував далі.

І раптом — пролине
Теплим леготом півдня крізь спогади — мить:
То Боплян і Мазепа, Карло й Україна,
То смаглява країна — країна тьми.

І здрігалася чимсь корсиканським істота,
Римське сонце вставало над островом знов.
Він шукав у Вольтера, гортав Геродота
І дзичала у жилах розжевлена кров.

1933.

ПРАГА

Тут мешкав Фавст. Хрестилися мечі.
Доба точила кров веселих воєн.
Він викликав Мефіста у ночі
Серед реторт — алхімік, а не воїн.

Руїн революційних ураган
Хитав шпилями всіх земних верховин
І от — звучить органом ураган:
Наполеона змінює Бетговен,

Щоб в нервах диригентської руки
Тримать музику епохально-гулку,
Життійні споживаючи роки
В прозорій тиші празького провулку.

Кінчався вік бездушний, як порок,
Недужо мерхло фосфоричне сяйво,
Та вже зростав прийдешнього пророк,
Щоб ствердити, що все се мертве й зайве,

Щоб скерувати зір у синь ясну
Священним ростом прістої стеблини,
Й під снігом смерти бачити весну
В вічно-зеленій пружності ялини, —

Строфа́ми Рі́льке тут шумлять сади...
І ще козацьку, київську латину,
Жупан і журавель Сковороди —
Похмурий памятає Клементинум.

А на горі, де димно-сизий Град,
Мов перехід гравюри в акварелю,
Там жив би Цезар, може Герострат, —
Живе ж буденний, пізній Марк Аврелій.

19. VI. 1927.

ЛИСТІВКИ З ПОДОРОЖІ

1.

Ще сон, але крізь сон гуде Берлін.
Дмуть вулиці і стукотять майстерні.
З колон — ще мить — рвануться в вись орли,
Але над всім зорить незримий стерник.

Він в цирклях площ, в розгоні перспектив,
В сих маршових камінних широчінах,
В доконаних систематичних чинах,
Де на́казом загнuzдано порив.

Далеко імператор і король...
І, хоч доба ще тяжить темно й ржаво, —
Саме каміння вимовля' пароль,
Сам воздух проголошує: держава.

4. VI. 1934.

2.

(Potsdam, Sans-Souci)

Сентиментальне сонце та суворий
Північний вітер. Замість прапорів
Лопоче листя. І воздушне море
В густім галуззі гасить свій порив.

Вік вісімнадцятий — танець, нестями,
Та тут практичний і солідний він:
Амфітеатри служать парниками,
А ось — не зовсім рококовий млин.

Солдат-король тут працював і крочив
Муштрóвим кроком по паркеті саль,
І, певно, тішив сині його очі
Сей спрощений, жовнірський сей Версаль.

А гість з Фарнею, *maître* брехні і злоби,
По виспиренніх словах, на самоті
Дивився скоса на різьбу й оздобу
І посміхався пруській простоті.

5. VI. 1934.

ВІД ВІКУ Й ДОНИНІ

Від віку й донині Еллада й Юдея —
Два вороги люті на древній землі —
Хрестом і залізом та ядом ідеї
Руйнують-будують і Рими, й Кремлі.

Від грецьких провінцій до римських колоній
Греміли століття меча і огня,
Здіймались до неба безсилі долоні
І марно молили великого дня.

В коріннях зростаючих ґотик, як язва,
Кублилося чорне, гніздилося зло —
То ґетто душилось в пархатих міязмах,
То ґетто, то ґетто труїло й гнило.

І помста сичала, і ятрилась зрада,
І ядом руїни труїлася кров.
Два вороги люті — Юдея й Еллада —
Від Тибру, від Рену аж ген по Дніпро...

22. листопаду 1929 року.

ПЕРИПЛ

Ще сяє іонійська синь, густа
Від меду й мірри сонця...

І щоденно
П'януть, як вперш, Аспазії уста
Й пливе життя, присвячене Атенам.

А ввечері, коли оливний гнот
Облиє світлом затишок кімнати,
Про Сцитію згадає Геродот,
А Фідій — в перепалці з Гіппократом —
Забубонить, і молодий Сократ
Зі смаком оповість останній дотеп, —
Тоді (в її приявності стократ)
Зника' не лиш сократова бридота,
Зникає день тривоги і змагань,
Напруження обов'язків державних...

Вона — як німфа, а вони — поглянь —
Чи ж не покірні злагіднілі фавни?

І знов розмова свій міняє цикл —
Про вірші, про виставу Еврипіда
Й не відчува' розміяний Перикл,
Що десь дорійська вже встає Обида,
Що вже Атен кінчиться довгий день,
Що забурлить життя стояче плесо
Й на тишу, на пересит сей гряде
Важка стопа фаланг Пелопонесу.

І сей розмяклий, випещений світ,
Де лёгкий хміль, п'янкi гетери й жарти, —
Нещадний муситиме здати звіт
Перед сліпим від бою воєм Спарти.

27. II. 1939.

КАТАСТРОФА

Ось він летить надхненно й гордо.
Співа' блакить, гремить мотор
І необмеженим акордом
Пливе землі барвистий хор.

Ось він заточує півколо
І в сонці пламеніє сталь.
Міцніш стискає чо́ло шóлом,
П'янкiш в обличчя віє даль.

Твоя се воля, розум, сила —
Богороді́бна людинó —
Сей космос мандрівний створила,
Покі́рливе дала стерно.

Десь сплять і вири, й урагани,
Пові́тря — важкоплинний мед.
Високий спокій сей слухняна
Машина розтина' і дме...

І враз — несамовита тиша
Згасила музику. І враз
Чомусь спинився і не дише
Перерваний в моторі час.

На мертвих крилах затремтіло,
Крутнулося і загуло
Бездушне, рукотворне тіло,
Байдуже на добро і зло.

А там вже розгорнувся владно
Твердою дійсністю поділ
Прийняти згубу важкопадно
В шматках матеріальних тіл.

... Та між калюжами бензини,
У рештках кріцевих напруг —
Багріє віщий слід людини,
Людської крові гострий дух.

Коли ж з-під сплетів механічних
Звільнили вже пусті тіла,
Їх лица сяяли і вічність
В очах заплющених була.

БАЛЛАДА ПРО ВАСИЛЯ ТЮТЮННИКА

Складім приречення, братове,
І спрагу радісну, і біль
Там, де нагробок бетоновий
Застиг в трикутнику топіль,

І де в бетон навіки вжерлась
Розжевленим тризубом мідь.
Бо, справді, там не все померло
З тих неоспіваних політь.

Там віють бурі і століття, —
Лиш вселухайтесь в високий гуд,
Що ним співає верховіття
Про славу і воєнний труд.

На цвинтарі, в липні 1936 р.

I.

Отамане, генерале, — цвинтар, спокій, сон,
Тільки дзвони вечорові грають в унісон,

Тільки місто непривітне між волинських піль
Гомонить про вбогу радість та постійний біль.

Все, як було, — шорстка шоса, тополі, шпиталь,
За будинками співає синім вітром даль.

За будинками туркоче знана широчінь,
Що ночами вабить, кличе незабутню тінь.

І встає, встає з могили несквртельний прах,
В тім же фрєнчі й шинельчині на крутих плєчах,

І пругким широким кроком міряє на схід...
Причаїлась тиша мовчки. Місяць аж поблід.

І в несквртпно-білім світлі, в саявній тишині —
Камяне твоє обличчя й очі камяні.

II.

Причаїлась тиша. Тільки — що се? подивись! —
Зправа, зліва поспішають постаті якісь:

Шелестять тифозні лахи на худих плєчах
І горить гарячка люта в неживих очах.

Ось — шикуються на марші в чоти й куріні —
То наказ дають залізний очі камяні.

Отамане, генерале, що се знову? Глянь —
Що се котиться назустріч і дуднить земля,

Лунко, чітко відбиває копита́ми чвал?
То кіннота наша буйна, мов за валом вал.

Стали. Сотники шикують сотні у полки.
Отаману рапортують жовті кістяки.

Розіславши на колінах мапу лютих Крут,
Він диктує директиви стислі, як салют.

В млі спалахують команди. Іскрометний прут
Напинає ребра й руки на велику гру.

Тиша. Гостро крають очі стиснуті серця,
Оглядають, протинають серце до кінця.

Все — гаразд. Такі не зрадять і не продадуть,
Лиш ножами душ проріжуть всеросійську муть.

Ходом руш! І рівний наступ крила розгорта' —
Загартованих безсмертям знов веде мета

Здовж окропленого кровю знаного шляху,
Де стрічали чорну осінь і зіму лиху.

III.

Шепетівка шулить ухо. Жмеринка гуде.
То устав Василь Тютюнник і полки веде.

Стука' телеграф: Тютюнник. Плаче телефон:
Идуть — ідуть. З повік тікає підсоветський сон.

Далі й далі йде дротами смертоносна вість.
Радієве колювання зимним змістом їсть.

І тремтить і опадає вся жовтнева ржа,
І в штабах танцює жидом комісарський жах.

Загудів знайомий простір, обудилась ніч
Тисячма облич воскреслих, міліоном віч.

Ввесь гуде знайомий простір. В димних вирах
Очі вікон в кожній хаті кровю налились. [вись.

Кожне тіло сухоребре пружить сітка жил,
Налива' п'ястук залізом неблаганних сил.

Без вагань. Ти — є, ти — будеш. Встань, бо ти —
Се тобі лише здавалось, що воно — гора. [не раб.

Просто в чоло. Межи очі. В той кирпатий ніс —
І балван ось розлетиться на струхлілий хмиз

Ти повірив, що скінчилось і що нас нема,
Що пожерли тиф і мука та ще й рідна тьма, —

Ні! живуть, живуть безсмертні і гремить їх чин,
І живим, що стали мертві, знов несуть мечі.

.
.

**

Генерале, генерале, — пестить очі даль.
Вже твоє роздерте серце злютувала сталь.

Синя пляма шезла з грудей, загорівся зір,
Мускулясті кроки знову міряють простір.

Над тобою тяжкотканий плеще-бється стяг,
Ніби птах державний крила широко простяг:

То — орел старого Риму, вістник вражих згуб.
Він несе в залізних кігтях золотий тризуб.

БАТЬКІВЩИНА

I.

Зелена Сіверщина — там вітри
Гудуть тисячолітнім ладом *Слова*.
Полками йдуть дружинники-борі
І пісня їх висока і соснова.

Дуднять в лісах незнаємі шляхи
І враз — горбата далеч Подніпровя.
Там вдарить подув гострий і сухий,
Що пахне полином та кровю.

І прóстором розгониться земля...
О, згубо обріїв, о, хижий плиг безкраю!
Віки — неси́та жа́доба твоя
Живить і тне, кохає і карає.

Даремно тіло пишно-золоте,
Де сині жилки рік, цілує щедро
Понтійське сонце і вона росте
І квітне — буйна степова Деметра.

III.

Там висхла жінка, кулями прошита.
Дитина квилить. Доки тліє тьма, —
Ти колоски скривавленого жита
Стрижеш на власній ниві крадькома.

А підліток ще з теплої рушниці
Зміряє в батька. І рятуює ніч.
Чому ж це серце з плоті, а не з криді?
Чом блискавки не б'ють з запалих віч?

Чому ж не спалить землю, що у скверні
Втопилася й просякла нею вщерть?
Чи знов колюча мідь наїжить стерні
І закує залізо мертво твердь?

І смерть вже тут не косить, тільки дмуха'
Із пельки вовкулачої гниттям,
А ген десь соловецька завірюха
Морозним пеклом спалює життя.

Господь забув сю землю, й многогрішні
Розвіялись апостоли її,
Щоб гірко згадувать, як квітнуть вишні,
Пливуть жита і плачуть солові.

Господь забув і одвернув обличча,
І от земля запалась, як труна, й
Над пустою її удвох владичать
Антихрист і неситий Адонай.

СОБОР

Вірности аж до крови дав нам примір
святий Юрій Побідоносець.

Митрополит Андрей.
(V. 1934).

Внизу біда яріться злом,
Торгуються глупота й зрада,
Вгорі ж побідний Юр списом
Прохрómлює вюнкого гада.

І гад конає і сичить,
І на той сик його безсилий
Нечиста сила верещить,
Розлючена нечиста сила.

І знов чаїться до часу,
І знов майструє маски й назви,
Щоб сяйвну затінить красу й
Стигматами розквітлі язви.

Дарма. Над тишою склепінь,
Де вічність Божа тайно спіє,
Росте нестримно в височінь
Панцероносний брат Софії.

Він стереже нагорний храм,
Ковчег невпинної обнови,
Твердиню вірности вікам,
Твердиню вірности до крови.

І ось над суєтою днів,
Де марна кóлоточ ловитви,
Горить любови ярий гнів
І хрест меча, і меч молитви.

І в смуті лютої пори,
І в гострих блискавицях бурі —
Над містом тьмяним, у горі,
Панує Переможець-Юрій.

1938.

ВОЛОДИМЕРІЯ

Уласові Самчукові.

Земля замчиськ і городищ,
Де кожен камінь бє глаголом
В щити тисячолітніх тиш,
Що над щербатим видноколом
Ще стережуть летарг століть.
Ржавіє жито. Жухне гречка.
Заснув Остріг, Почаїв снить
І в снах маячить Берестечко.

Віки поразок і звитяг,
Але — ні козака́, ні смерда
Й, замість Богданових ватаг,
Ввижаються полки Ольгерда.
От зявиться — і задуднять
Шляхи потіхою походу,
І спраглий кінь на схилі дня
Скупається у Синіх Водах.

І відпливе ординський вал,
В степ несучі жахливу славу,
І довго буде чутно чвал,
І видно заграву кріваву...
Але за мить зникає все:
Знов рівнина лягає низько.
Ось хлопчик скулений пасе
Товар над висхлим торфовиськом.

Ідуть копиці здовж межі,
Косар крилатим кроком крочить.
Поміж стернями шлях біжить
Назустріч присмерку і ночі —
Де ген, на тлі клублястих хмар,
На чорноті нічної бурі,
Величністю князівських мар —
Любартові зардіють мури.

5. VIII. 1938.

Любитів — Луцьк.

КНІВ

Се він підніс — відданий на загладу
Вітрам азійським — золоте чолó,
Щоб стерегти незбуджену Елладу
Над вируванням пристрастей і злоб.

І від віків повзуть під стіни орди,
Як ніч, як тьма, як чорна саранá...
Навколо ж нарід, мирний і негордий,
В масній землі нестямно порина'.

І від віків столичний город — вдóвий:
І князь, і каган одійшли навік,
Лишень живуть міцним життям будови,
І голосний — їх камянний язик.

О жаден гетьман з сих козацьких прерій
Не переніс до тебе свій намет,
Бо тут — віки, тут — блиск гучних імперій,
Тут — летаргія нестерпимих мет.

Ні, не тобі мандровані держави.
Ти спиш і сниш один варязький сон.
Що встане день, покличе голос ржавий
І Третій Рим розірве свій полон.

Бо не в гіперборейських трясовинах,
А тут, де вічне море й древній степ.
Де гуркотить майбутнім Україна,
Він із землі залізом нам зросте.

...Гудуть вітри крізь площі і дзвіниці,
Та нерушмих стін не захитать!
А вколо — хлібороби міднолиці,
Висока синь і золоті жита.

21. III. 1930.

ОДА ДО ПРИЙДЕШНЬОГО

Дні Твої скалічено кріваво,
За туманом мерехтить мета...
Так обридла підозріла слава,
Так гнобить нещадна самота.

Вию псом на мертвім полі бою,
Стережу сей попіл і кістки, —
Знаю, Бог розсудить нас з Тобою:
Сходять зерна, пружаться ростки.

Під морозним вітром — біла тризна,
Сніг сліпить, вирує рівнинá, —
То встає озимина залізна,
Крізь крижаний сніг — озимина.

Бачу їх — високих і русявих,
Зовсім інших, не таких, як ми, —
Прістрасників висоти і слави,
Ненавійників тюрми і тьми.

Ось їх стислі руки, ясні лиця,
Голос неблаганний, як наказ,
В гострім зорі зимносиня криця —
Вірний щит від болю і образ.

Спадкоємці бою, бурі діти!
Загремить ще раз така пора —
Сміливо могили перейдіте,
Коли треба — розтопчїть наш прах.

Щоб без вшанувань, без академій
Кров жадала неминучих кар,
Криця зустрічала серця кремінь,
Викресала іскрами удар!

Щоб тверезі зимно-сині очі
Загорались, гострі і палкі,
Лиш тоді, як обрїй зарокоче,
Боєм зустрічаючи полки.

І коли доба металним словом
Збудить в серці переможний ямб,
Присуд Божий в даль Твою громово
Ознаймїть гарматній дитирамб.

З М І С Т :

	стр.: 5
--	---------

ЗЕМЛЯ — МАТИ

Провесна	9
Норд-експрес	12
*	13
**	14
Вічне	16
Липень	20
Моравські елегії	24
Паннонські етюди	27
Три сонети	30
Сонети про Орлика	33
Подоріж	37
Гомін гір	40
Карпатський триптих	

СВІЧАДО МОРЯ

Два сонети	45
*	47
**	48
Балтійська сюїта	53
Ганзейська рапсодія	55
Свічадо моря	60
Символ	

ПЕРЕКЛАДИ

Ш. Бодлер — Маяки	61
И. С. Махар — Кризь віки	63
Н. Гумільов — Любов	64

ВІДЧАЛ

Відчал	67
Стара винарня	69
З „Полтави”	72
До портрету Мазепи	74
На Ельбі	75
Прага	77
Листівки з подорожі	79
Від віку й донині	81
Перикл	82
Катастрофа	84
Баллада про В. Тютюнника	86
Батьківщина	90
Собор	93
Володимерія	95
Київ	97
Ода до прийдешнього	99

ТОГО Ж АВТОРА ВИЙШЛИ:

СТИЛЄТ І СТИЛОС — В-во „Київ”, Подєбради 1925

ГЕРБАРІЙ — В-во „Пілігрим”, Гамбург 1926

ЗЕМЛЯ Й ЗАЛІЗО — В-во „Тризуб”, Париж 1930

ЗЕМНА МАДОННА — В-во „Київ”, Львів 1934

В «Українській Книгоспілці»

вийшли такі книжки:

1. *М. Хвильовий*: Вибрані твори, ц. 3.50 зл.
а для передплатників творів Л. Українки
2.00 зл.

2. *Є. Кротевич*: Звільнення жінки, ц. 4.00 зл.,
для передплатників Л. Українки 2.50 зл.

3. *Е. Маланюк*: Перстень Полікрата, ц. 2.50
зл., для передплатників Л. Українки 1.50 зл.

Леся Українка: Твори, т. IV, ц. 4.50 зл в пе-
редплаті — 3.50 зл.

Леся Українка: Твори, т. VI, ц. 4.50 в перед-
платі — 3.50 зл.

Друкуються:

Леся Українка: Твори, том V, II.

І. Винницька: Христина, повість.

УКРАЇНСЬКА КНИГОСПІЛКА
ЛЬВІВ, ОБОРОНИ ЛЬВОВА 14

Передплатуйте!

Повне Видання Творів Лесі Українки в 10 томах

*Передплата в краю: звич. опр. — 35.00 зл.,
в полот. опр. — 50.00 зл. Можна платити
ратами: найкраще по зл. 3.50 і 5.00 перед
одержанням кожного тому.*

*Для всіх країв Європи: звич. опр. — зл. 45.00,
в полот. опр. — зл. 60.00 разом із портом.*

*Для Америки й Канади: звич. опр. — 10 ам.
дол., полот. опр. — 14 ам. дол. разом із
портом.*

Замовлення висилати на адр.:

**УКРАЇНСЬКА КНИГОСПІЛКА
ЛЬВІВ, ОБОРОНИ ЛЬВОВА 14**

Замовлення без грошей не важне.

**ВСІМ ПЕРЕДПЛАТНИКАМ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ДАЄМО ІНШІ НАШІ ВИДАННЯ ЗА ЗНИЖЕНОЮ
ЦІНОЮ 30—50%.**

3,00
(1986)

PA **3833** 4

ЕВГЕН МАЛАНЮК

ПЕРСТЕНЬ ПОЛІКРАТА

Е. МАЛАНЮК: ПЕРСТЕНЬ ПОЛІКРАТА

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

МСМXXXIX
УКРАЇНСЬКА КНИГОСПІЛКА

219799

219799